

Bogati svet tubiti v kadi: enakost možganov v kadi vašemu izkustvenemu svetu

Matjaž Potrč

Izkustveni svet mene samega, ki zase upam, da sem bitje, ki ni v kadi, je enak izkustvenemu svetu mojega dvojnika, možgana v kadi. Najina svetova nista zgolj drug drugemu blizu, temveč sta si enaka. Delita si utemeljajoco fenomenologijo oziroma takovostno doživljanje. Poudarek na zunanjem svetu najprej zmanjša pomen kvalitativnih doživljajev oziroma fenomenologije, na koncu pa docela odpravi izkustveni svet. Še posebej vprasljev pa je, če ga nadgrajuje okolniski pristop. Trdovratnost utvare, ces da izkustvena enakost možganom v kadi ni mogoca terja, da jo temeljito preučimo.

0. Okoliščine, ki so botrovale pisanju tega članka.

Povabili so me, da se udeležim znanstvenega srečanja o ozadju¹, na katerega so povabili tudi Johna Searla. Nisem bil prepričan, da bo Searle prišel, vendar je bil vseeno tam. Ostali udeleženci so bili večinoma, kot bi jaz temu rekel, okolniski spoznavni filozofi. Slednji očitno menijo, da je ozadje kot nas okolni svet oziroma okolje, ki obkroža določen organizem ali osebo pomembno za razlago njenih spoznavnih zmožnosti. Pocascen sem bil, da se mi je ponudila priloznost sodelovati s to zdruzbo.

Odkril sem, da okolnezi branijo tako ozadje kot svet, in tudi povnanjenost, slednja pa naj bi pomenila, da je svet ali ozadje, ki ga obkroža, nekaj zunanjega organizmu. Bile pa so tudi težnje, da bi področje duha razširili v zunanji obkrožujoči svet. Tako bi področje duha razširili in obogatili z organizmovim povratnim delovanjem glede na svetne predmete in dejavnosti.

Nekaj malega sem vedel o Searlovem ukvarjanju z ozadjem pri njegovi razlagi dusevne naperjenosti. Pomislil sem, da bi ozadje lahko prepričljivo predstavil kot spoznavno ozadje skupaj z morfološko vsebino (vsebinsko virtualne spoznavne pokrajine), kot se slednja pojavi v modelu duha z nazivom dinamično ali gibko spoznanje (Horgan in Tienson 1996, Potrč ur. 1999, Potrč 2004; za morfološko vsebino Potrč 1999).

---

¹ Konferenco o ozadju, ki je potekala od 5. do 7. oktobra 2007, je izvrstno organiziral Zdravko Radman na IUC v Dubrovniku. Poleg Johna Searla in njegove žene Dagmar so se je udeležili tudi Daniel D. Hutto, Michael W. Wheeler, Shaun Gallagher, Susan Stuart in drugi.

V času, ko sem pisal svoj članek in sem pri tem mislil na znanstveni sestanek, ki sem se ga nameraval udeležiti, sem se ukvarjal tudi s temo spoznavnega upravičenja (Henderson, Horgan in Potrč v pripravi). Omenjeni spoznavno-teoretski članek pricne tako, da razširi iskanje smiselne razlage zanesljivosti iz obmocnega na svetno in nazadnje na cezsvetno okolje, tako da uspesno obdela vrsto protiprimerov. Izsledke je, da svetna zanesljivost premaga obmocno zanesljivost, cezsvetna zanesljivost pa na podoben način premaga svetno zanesljivost – to pa vodi do stalisca o zmagovalnem skepticnem, ozkem upravičenju (Potrč, Sajama in Strahovnik v pripravi). Podobno sem se lotil tudi vprasanja ozadja, tako da sem njegovo obmocno obliko razsiral na svetno, slednjo pa se na cezsvetno (Potrč, v pripravi a). Na razumljiv in kratek nacin lahko obmocno ozadje predstavimo kot ozadje, ki z njim razpolaga dolocen izvedenec, denimo zdravnik ali pa zopet kuhar. Ne glede na to, da je izvedencevo podrocje omejeno, pa zanj lahko recemo, kako je to pravzaprav celotni svet tega izvedenca. (»Ta kuharica se svojega dela loteva tako, da je njeno izkustvo kuhanja pravzaprav njen celotni svet; v kuhanju zares uživa.«) Izvedenko odlikuje obvladanje veščin, v tej vlogi pa jo pripozna tudi njena skupnost. To zajema tako vesco kot tudi normativno stran njene biti-v-svetu. Zdi se, da svet obsega kar največ. Ali potemtakem lahko obstaja nekaj, kar ga presega, kar potemtakem sega čez in nad svetno ozadje? Moj odgovor je, da je to mogoče, če smo pozorni na cezsvetno ozadje. Cezsvetno ozadje odmisli od dejanskosti sveta in od biti-v-svetu, in poseze v brezmejne možnosti, ki jih ponujajo zmogni, možni svetovi in

potemtakem cezsvetna razseznost. Zgradba sveta je pravzaprav zgradba izkustvenega sveta: resnična zgradba ozadja se obelodanja na sebi lasten cezsvetni ozki nacin. Taka je v nekaj skopih besedah moja zgodba o ozadju. Ko sem prepoznal za smiselno ozko ali ustrezno obliko ozadja, je bilo mogoče primerjati cezsvetno ozadje in morfološko vsebino, lahko pa sem celo poskušal zagovarjati njuno enakost.

Po pravici povedano se nisem se enkrat lotil podrobnosti Searlove razlage ozadja, prav tako pa tudi ne njegovega pomembnega miselnega poskusa s kitajsko sobo. Zato sem bil presenečen, ko je Searle podprl mojo ozko razlago vsebine, ces da je primerna, v obliki enakosti mojega izkustvenega sveta svetu mojega v kadi prebivajočega dvojnika. Izkazalo se je, da Searle zagovarja takšno enakost izkustvenemu svetu MVK (možganov v kadi) pri svoji predstavitvi kitajske sobe (Searle 1984). Sam pa sem pred nekaj leti razširil izkustvo kitajske sobe na zatrditev tubiti-v-kadi (Potrč 1998), kar predstavlja trditev, da MVK razpolaga s celim bogatim izkustvenim svetom.

Ob zdajšnji priloznosti je Searle pritrdil pristni izkustveni enakosti biti-v-svetu mene samega in mojega dvojnika v kadi. Rekel je, da mu je ta enakost razvidna. Moj uvid prav tako napotuje v to smer. Rekel pa je tudi, da večina ljudi temu ne le ne verjame, ampak zadeve enostavno ne razume, in je zato opustil svoje poskuse razlage omenjene enakosti. V tem članku bom poskušal predstaviti nekaj razlogov za enakost biti-v-svetu mene samega in mojega dvojnika, ki se nahaja v kadi. Upam, da bo to v pomoc pri pojasnitvi tega vprasanja.

Ta uvodni oris ozadja moje lastne obravnave ozadja bi zeel skleniti s

kratkim povzetkom svojega obrata od povnanjenosti k ponotranjenosti. Se zlasti bi to utegnilo biti pomembno glede pojasnitve stališča, ki ga zasledimo pri povnanjeno usmerjenih okolnezih – kot sam razumem, pa taksno stališče sloni na pojmovno majavih nogah. Sam sem tako zacel z zagovorom povnanjenosti (Potrč 1989) in sem pristal na vzročne ali smotrnostne miselne pristope (Dretske 1988, Millikan 1984), sprejel pa sem tudi psihološko okolno razlago (J.J. Gibson 1979). Ko sem poskušal oblikovati okolno razlago brentanovske teorije miselne naperjenosti sem samega sebe dojemal kot trdno zasidranega povnanjeneza. Zato sem bil nemalo zacuden, ko je Rudolf Haller moje stalisce označil kot vrsto ozkega berklejanstva. Nekaj časa sem zadevo premleval, pozneje pa je name zapustilo velik vtis Tiensonovo ozko razumevanje moje predstavitve Husserlove teorije zaznavanja. Nekateri so utirali pot v smer, da je takšno razumevanje združljivo s stališčem tubitnega MVK (Horgan, Tienson in Graham 2004) ter s tezo o fenomenologiji intencionalnosti in o intencionalnosti fenomenologije (Horgan in Tienson 2002, glej tudi moje Potrč 2001, Horgan, Potrč in Tienson izd. 2001). Vse to me je napeljalo k upoštevanju pomembnosti fenomenologije nasploh in še posebej njene utemeljitvene vloge pri položaju polnokrvne biti-v-svetu *tubiti-v-kadi*.

1. Izkustveni svet mene samega, ki sem, kot upam, bitje, ki ni v kadi, je enak izkustvenemu svetu mojega dvojnika, možgana v kadi.

Zdi se, da je naslednji uvid dovolj zanesljiv:

(MVK) Kolikor mi je znano bi se prav lahko nahajal v položaju možganov

v kadi (MVK); t.j. nimam nobenega dokaza, da nisem MVK.

Znano je, da se je Descartes poigral z možnostjo, ces da ga lahko vara vsemočni demon. Descartesu se zdi, da je prepričan v to, kako sedi pred kaminom. Vendar pa kljub svojemu prepričanju o tem ugotavlja, kako bi prav tako bilo mogoče, da ga vara vsemogočni demon, ki uveljavlja svojo samovoljno moč tako, da projicira izkustveno okolje kamina, ne da bi karkoli takšnega zares obstajalo. Če je temu tako, se Descartes znajde v skeptičnem položaju. Značilnost takšnih položajev pa je, da njihove možnosti ne moremo dokončno izključiti. Tako Descartes ne more zares dokazati, da ga *ne* vara vsemočni demon, ki ves cas proizvaja utvare.

Minilo je nekaj časa in ljudje so se naveličali poslušanja zgodb o zlobnih duhovih. Dandasnjim filozofskim brucem je bolj vsec visoko tehnicna razlicica iste zgodbe o mozganih v kadi. Tukaj je miselni poizkus. Predpostavimo, da sem se, ne da bi tega vedel, znesel v položaju možganov v kadi. Temu je lahko botroval bodisi optimistični ali pa zopet pesimistični scenarij. Mogoče sem imel prometno nesrečo, pri kateri sem si poskoval prav vse telo, z izjemo možganov. Možgane je pobral prijatelj, ki je super-nevro-fiziolog, njegova namera pa je bila, da bi mi preprecil seznanjenost z mojo strašno usodo. Vzame moje možgane, jih položi v kad s hranilno raztopino, ter poveže vse vhodne in izhodne konce z zelo močnim računalnikom, ob tem pa mi neprestano dobavlja podatke, ki jih pac izkušam: sedeč za mizo tipkam na računalnik, s telesom občutim določeno temperaturo okolja, čutim tudi položaj telesa in še

ogromno drugih podobnih zadev. Niti približno se mi ne dozdeva, da bi lahko bil MVK pa čeprav to ravno sem. Kaj pa pesimistična različica te iste zgodbe? Glede na slednjo se znajdem v natančno istem položaju, le da je tokrat supernevrofiziolog neodgovoren cudak, ki nekje okoli polnoči pride k moji postelji, mi kirurško iz glave odstrani možgane, potem pa opazuje učinke popolne utvare, kateri sem podvržen, ko nastajam svoj izkustveni svet. Kakorkoli ze pa ne obstaja dokaz o tem, da se v taksnem položaju ne nahajam. Supernevrofiziološki cudak se veseli, da jaz o vsem skupaj nimam pojma. To pa ravno obeleza skeptični položaj: ko enkrat nastopi njegova možnost, ga praktično ni mogoče zavrniti. To velja za vsakogar med nami: ko se enkrat zavemo, da je naše dejansko stanje morda stanje nekoga v skeptičnem položaju, te možnosti preprosto ne moremo izločiti. Enostavno ne moremo odpraviti možnosti, da se v dejanskem izkustvenem stanju vsak izmed nas nahaja v položaju MVK.

Ena izmed glavnih značilnosti omenjenega položaja je, da imamo opravka z izkustvenim svetom. Potemtakem je trditev, da so okoliščine mojega izkustvenega sveta prav lahko enake mojemu položaju MVK; vsekakor nimam nobenega dokaza za to, da se v MVK položaju nisem znašel. Poleg tega pa imamo opravka s trditvijo, ki zadeva vednost: kolikor pac vem, se prav lahko nahajam v položaju MVK. Nobene vednosti mi ni na voljo, da ne bi bil v položaju MVK.

Začetni problem je, ali obstaja enakost mojega izkustvenega sveta in izkustvenega sveta mojega MVK dvojnika. Če o tem za trenutek razmislite, lahko ugotovite, da je tak

položaj očiten.² Po drugi strani pa bi lahko kdo sklepal, da zadevan nikakor ni razvidna.

Če kdo išče dokaze o enakosti mojega izkustvenega položaja z izkustvenim položajem mojega MVK dvojnika, mora to podpreti z razlogi.

V to smer bi se lahko podali z naslednjim ugovorom gornjemu ubesedenju. Dejal sem, da sem »kot upam« bitje, ki ni v kadi, v razliko s položajem mojega MVK dvojnika. Vkolikor pa *resno* dojamem položaj MVK, bo moje upanje brzkone prazno. Kako bi za zacetek sploh lahko vedel ali si zamislil, da se pravkar ne nahajam v kadi? Kako naj sploh vem kaksen naj bi bil moj položaj, ko nisem v kadi, in temu bi ta sploh bil v prednosti pred položajem MVK? Takšno upanje nima razumne podlage, saj nimam na voljo nikakrsnega nacina, kako ga smiselno razložiti.

Vse to zares vodi k sklepu, da je izkustveni svet mene samega, ki kot upam ne prebivam v kadi, enak izkustvenemu svetu mojega dvojnika možgana v kadi – kot pac najboljšo vem ko ze pricnem upoštevati možnost skeptičnega scenarija.

2. Izkustveni svet mene samega, ki kot upam nisem v kadi, ter izkustveni svet mojega dvojnika možgana v kadi si nista zgolj blizu, temveč sta si enaka.

---

² Kakor razumem, podobno kot jaz, tudi Searle jemlje ekvivalenco mojega in izkustvenega sveta MVK za očitno.

Vendar pa smo ravnokar rekli, da mi ni razumno trditi, da sem kot upam bitje, ki ni v kadi. Saj mi se na misel ne pride kaksna naj bi sploh bila razlika med mojim morebitnim položajem, ko nisem v kadi, ter med položajem, ko sem v kadi.

Morda bi zopet lahko pričeli z opisom mojega trenutnega položaja. Sedim v sobi in tipkam na tipkovnico svojega računalnika. Ko to počnem, čutim kako se moji prsti dotikajo tipk na tipkovnici in pti tem izkušam ravno primeren odziv. V tem položaju bi bilo vse skupaj precej drugače, ce pri tipki, ko bi želel natipkati črko T, ne bi bilo nikakrsnega odpora. V tem primeru bi samodejno zacel preverjati, kako je do tega prislo. Kot sem ze omenil, občutim določeno temperaturo svojega telesa, prav tako pa čutim, da je to zame kar primerna temperatura ob tem, ko tipkam. Prav tako opažam, da je ravno v tem trenutku skozi moja okna sonce začelo sijati z mocnejšo svetlobo, tako da opazam povečano svetlost ter osvetlitev svoje sobe in svoje delovne mize. Če se zazrem skozi okno, vidim kako se veje na drevesih gibljejo pod vplivom rahlega vetra. Spominjam se, da sem včeraj gledal televizijsko nadaljevanko in spominjam se nekaterih podrobnosti in splošnega občutka ob mojem zadnjem predavanju. Prav tako vem, da moram v nekaj dneh pripraviti še eno predavanje z isto odvijujoco se snovjo, ter se vzivljam v občutek in zbiram podatke, ki bi jih pri tem naslednjem predavanju lahko predstavil. Prav tako cutim dolznost, da se udelezim srečanja, na temelju moje obljube, da bom to storil. Spominjam se in predvidevam, živim v okolju, ki je prepredeno z normativnimi obveznostmi. Prav tako me obdajajo podzavestni občutki o zadevah, o katerih sicer kaj dosti ne razmišljam, kot denimo, da se

moja srajca dotika moje kože in da imam potemtakem na sebi oblačila.

S tem opisom bi lahko nadaljeval, in bi vanj lahko vključil se marsikatero podrobnost. To je opis mojega trenutnega stanja, vključno z mojimi neposrednimi in podzavestnimi zaznavami in občutki, z mojim položajem, da sem del skupnosti, s temu ustreznimi obvezami in normativno opremo, z mojim družbenim in osebnim položajem. To je opis moje biti-v-svetu, skratka opis mojega bogatega in vecrazseznostnega položaja biti-v-svetu.

Sprva bi lahko bil vsakdo pod vtisom, da je to opis nekoga s prvim zunanjim okoljem, že prej omenjenega »mene samega, kakor naj upam kot bitja, ki ni v stanju MVK«. Toda dejansko – in to je sedaj ključno spoznanje – ni prav nobenega dokaza, da bi se to bogato stanje biti-v-svetu kakorkoli razlikovalo od mojega stanja v kadi, in potemtakem od mojega stanja, ko sem svoj lasten MVK dvojniki.

Kot poskus, da bi zavrnilo izkustveno enakost z MVK, se lahko spomnimo tegale: »Mize se lahko dotaknem, in medtem ko to pocnem, mi nudi občutek fizikalnega odpora. Prav tako pa se s tabo lahko krepko rokujem, kar dokazuje, da moras pac biti tu, ko cutim tvoj stisk in tvoj splosni odziv na moje dejanje.«

Odgovor je, da možnosti enakosti z MVK ne more ovreci nic tega, kar je povedano zgoraj. Do izkustva dotikanja mize in stiska roke lahko pride tudi pod predpostavko, da se prav zdaj nahajam v položaju MVK. V bistvu ni prav nobene razlike med mojim izkustvenim položajem (predvidoma nisem MVK, kot ponavljamo, da bi bila stalisca tako bolj razvidna) in med mojim MVK dvojniškim položajem. Nič od tega, kar se nahaja v zgornjem opisu mojih

izkustev in v opisu mojega položaja biti-v-svetu ne more veljati kot zadnji dokaz, da nisem MVK.

To pa dokazuje, da ima MVK celotno bogato izkustvo biti-v-svetu, ter dejansko dokazuje, da je MVK v stanju *tubiti* v-svetu.

Drugace povedano, v odnosu z MVK ne smemo biti šovinistični, tako da bi mu odrekli kakršenkoli del njegovega položaja dostojanstva *tubiti*-biti-v-svetu ter v-svetne umescenosti.

Hitri premislek vas bo prepričal, da si izkustveni svet mene samega in mojega dvojnika, ki je v kadi (lahko pa tudi vas samih in vašega dvojnika v kadi) nista zgolj podobna ali drug drugemu bližnja. *Enaka* sta si. Ni taksne razlike, ki bi jo lahko podal, in bi nam pomagala razločevati med obema ravnokar omenjenima svetovoma.

Lahko opazimo, da enakost MVK z mojim dejanskim položajem poudarja obravnava, ki ne vidi zgolj delov tega položaja, temveč celotni holistični položaj biti-v-svetu, skupaj z mnozico njenih dolocil ter bogatih razseznosti. Izkaže se, da zgolj upoštevanje položaja MVK biti-v-svetu dejansko resno vzame prav zamisel biti-v-svetu. Z drugimi besedami, možgani v kadi se v svoji izkustveni svetni razseznosti izkazujejo enaki *tubiti* v kadi in potemtakem tudi *tubiti*-v-svetu. Pri tem pa je *tubit* nekdo, ki naseljuje svet, ravno tako kot vi ali jaz. Seveda tukaj govorimo o izkustvenem svetu.

Na tej točki bi se kdo lahko vprašal, ali naj prevzamemo šibko, ali pa zopet močno obliko enakosti med izkustvenima svetoma mene samega in mojega MVK dvojnika. Pravzaprav, če upoštevamo neracionalnost zatrditve »Upam, da sam nisem v položaju MVK«, bi se kdo lahko preprosto vprašal ali bi morali pristati na šibko ali

pa zopet na močno razlago enakosti z biti-v-svetu MVK. Ravnokar opažene okoliščine neracionalnosti glede zanikanja »upam, da nisem MVK« pa nam kazejo, da bi morali zagotovo sprejeti *močno* enakost – saj je položaj biti-v-svetu MVK edini, pri katerem bi se lahko nadejali, da bomo zanj pridobili *upravičenje*.³ Lahko bi dejali, da pac glede na to kar nam je *znano*, ni nikakrsne razlike med mojim izkustvenim položajem ter med ozkim položajem MVK. Moj svet je bogat in prav tako je bogat svet mojega MVK dvojnika. *Tubit* v kadi ima polno in bogato bit-v-svetu, izkustveni svet MVK pa dejansko izkazuje svojo bogato umescenost kot *tubit*. To lahko morda pri tem ali onem privede do nelagodja, vendar pa je res.

3. Izkustvena svetova mene samega in mojega dvojnika možgana v kadi si delita fenomenologijo, ki se izkaze za utemeljajoco znacilnost.

Ko smo zatrdili enakost mojega izkustvenega sveta izkustvenemu svetu mojega MVK dvojnika, smo morda pri tem opazili, da smo med drugim uporabili kvalitativne občutke umescenosti, da bi na ta nacin spravili v obtok svoj pogled. Slednji vključujejo moje kvalitativne občutke umescenosti v normativnem okolju, poleg tega pa se spomine in pričakovanja, ki oskrbe umescenost glede na sedanji položaj. Takšnim kvalitativnim občutkom ali takovosti včasih recemo kar fenomenologija (Potrč v pripravi b).

Ko omenimo svet pri tem obicajno najprej pomislimo na predmete in dogodke, kot so salice, psi in polivanje mleka, lahko pa tudi razlivanje

³ Primerjajte transglobalno upravičenje kot prevladujoče nad lokalnim in globalnim. (Henderson, Horgan in Potrč v pripravi)

črnila. Ze bezni premislek pa pokaze, da bi bilo pravzaprav se bolj primerno omeniti moja izkustva umescenosti, pa najsi bodo le-ta povezana s stvarmi, ki sem jih izkusil v nekaterih okoljih, jih morda pričakujem, ali pa glede na prepleteno mrezo mojih normativnih obvez. Biti v svetu vključuje umescenost v tem svetu, te normativne zadeve pa so potem celo bliže svetu kot je vse ostalo. Vendar pa obstaja še nekaj drugega, kar v ozadju združuje vse doslej omenjene vidike: kvalitativna izkustva ali več razseznosti fenomenologije. Če zaznavam skodelico, iz katere pijem čaj, ali pa se je dotaknem, se ob tem dogaja cela množica kvalitativnih ali fenomenoloških izkustev. Ko držim skodelico, čutim njeno trdnost, tu je tudi kvaliteta primerne toplote, ki jo izkušam, zaznavam pa tudi vonj medtem, ko uživam v srkanju čaja. Potemtakem obstaja neka posebna fenomenologija, ki poteka skupaj z zadevami, ki se jih spominjam in jih pričakujem, v več razseznostih, in se spreminja pod pritiskom dinamike, ki je lastna mojemu živetemu izkustvu. Prav tako obstaja fenomenološka kvaliteta, ki vzpostavlja moj užitek pri opazovanih in opaženih barvah ter uzitek vidnega prizorišča v mojem okolju. Obstaja fenomenologija, ki je lastna občutenju mojega telesa, kar je pomembno za moje splošno vedenje, pa čeprav je v vsakokratnih okoliščinah morda sploh ne opazim. Tak opis bi lahko še nadaljevali.

Če pričnemo z opisom sveta kot tistega, ki najprej vključuje predmete in dogodke, potem na takovosti in na fenomenologijo gledamo kot na nekaj drugotnega, zgolj spremljajočega in subjektivnega, nevrednega resnih stvari, ki se nahajajo v našem okolju. Vendar pa spregledamo, da je to potem svet, ki ga prtavzaprav nihce ne nastanja.

Pravzaprav to sploh ni nikakršen svet, saj sestoji iz razpršenih dobrin, ki prosto lebde v praznini. V nasprotju s tem se pravi svet pojavi tam, kjer stvari podpira fenomenolosko ozadje. Nasa izkustva so izkustva zivecega, izkustvenega sveta zaradi bogatega ozadnega fenomenoloskega občutka, ki se ves čas dogaja v premnogih bogatih med seboj prepletenih razseznostih. V bistvu fenomenologija stori, da svet obstaja. Svojo trdnost in svojo visoko veljavnost izkustvenega sveta dobi zavoljo dinamike fenomenološkega ozadja. Če na zadeve pogledamo tako, potem ni res, da bi izkustvo sveta fenomenologija zgolj spremljala. V nasprotju s tem fenomenologija *zasnavlja* izkustveni svet in bit-v-svetu, ki je pravzaprav splosna izkustvena kategorija. S svojimi številnimi strnjenimi prepletenimi razseznostmi fenomenologija utemeljuje svet, izkustveni svet, in mu je pogoj.

Utemeljitevno vlogo fenomenologije za svet bomo znali ceniti, ce se ozremo na postopek dajanja v oklepaj.⁴ Vzemimo, da obstaja ta mačka kot žival, ki živi v moji okolici. Ce skusam priti do zanimivih stvari, ki zadevajo to mačko, in sicer do zadev, ki so zanimive za fenomenološki opis, moram najprej postaviti v oklepaje mačkino naravo kot fizikalne, kemične ali biološke bitnosti.⁵ Za vse te bodo primerno poskrbele ustrezne naravoslovne znanosti, medtem, ko bi se morala filozofija ali psihologija držati ožjih načinov opisa. Potemtakem bo naš

---

⁴ Pametni ljudje, kot je bil Husserl so se zatekli k več plastem postopka dajanja v oklepaj zato, da bi razkrili strukturo sveta, ponavadi prekrito z eksternalističnimi predsodki, ki so viseli nad obstoječim.

⁵ Upoštevajte, da je bila podobno strategijo predlagal metodični solipsizem kot raziskovalno strategijo za kognitivne znanosti (Fodor 1989).

opis, pri iskanju svetne umescenosti te mačke postavil pristop omenjenih naravoslovnih znanosti v oklepaj. Potem bo nastopila množica redukcijskih postopkov, ki nas bodo na koncu pripeljali do idealne mačke in, kar je se bolj pomembno, do mačke kot fenomenološko opisane značilnosti. Šele ta zadnji korak bo mačko dejansko umestil v svet, privedel jo bo do tega, da prevzame svojo vlogo v biti-v-svetu, vpletel se bo v izkustveni svet. Objektivne naturalistične poteze mačke morajo biti postavljene v oklepaj zato, da se le-ta lahko pojavi kot sestavina našega sveta.

Upoštevajte pa se naslednje. Najprej, ce naj postane značilnost našega sveta, si mora mačka prisvojiti fenomenologijo. In drugič, ko je mačka enkrat oskrbljena s fenomenologijo, ta fenomenologija vstavi mačko v ozadje, v fenomenološko več-razsežno ozadje našega sveta, skozi katerega živimo. Na tak način fenomenologija končno mačke ne obravnava vec kot atomarne bitnosti, kar se je dogajalo na sledi globokih predpostavk povnanjenega naturalističnega pristopa. V takšnem atomističnem povnanjenem pristopu ni bilo dostojanstva, in ni bilo svetnosti. Glede na ta povnanjeni pristop je bila mačka prosto lebdeči atomistični predmet, brez kakršnegakoli ozadja in brez kakršnegakoli sveta. Na drugi strani pa je zvedba in še posebej fenomenološka zvedba mačko umestila v svet, v bogastvo fenomenološko oskrbljenega ozadja izkustvenega sveta.

Povnanjen pristop tudi ni imel kaksne zares zanimive zgradbe. S tem v nasprotju je sedaj vloga postopka dajanja v oklepaje v tem, da osvetli to *zgradbo*, in sicer zgradbo izkustvenega sveta, ki bi se sicer izmaknil našemu pogledu. Postopka zvedbe in fenomenologije nas

na ta način vodita k prisvojitvi sveta. Kar zadeva prej omenjeno mačko, lahko v fenomenološki svetni opis vključite vse takovosti, njej lastno barvo in postavbo, zmožnosti njenega premikanja, njeno običajno okolje in še veliko več podobnih stvari. Fenomenologija odstre ozadje in svet, ki so ga našemu pogledu zastirali atomistični povnanjeni objektivni in naturalistični postopki.

Zavoljo tega velja poudariti, da si moj izkustveni svet ter izkustveni svet mojega dvojnika mozgana v kadi delita fenomenologijo, za katero se izkaze, da je *utemeljujoca*.

4. Poudarjanje pomembnosti zunanjega sveta, ne samo, da zmanjša vlogo fenomenologije, temveč vsak izkustveni svet v celoti odstrani.

Iz tega ravnokar opisanega stališča, ki jemlje fenomenologijo kot *utemeljujoca* in ne samo kot nekaj spremljajočega, si lahko sedaj na kratko ogledamo povnanjene pristope. Ti pristopi *ne* odmerjajo nobenega mesta *fenomenologiji*, ko se osredotočijo zgolj na objektivne in *naturalistične* predloge.

Poglejmo vzročne in smotrnostne teorije nanašanja (Dretske 1988, Millikan 1984). Osredotočajo se na nanašajoče in podobne vloge, ter na naturalistični objektivni način pokrivajo različne prikaze jezika in misli. Vzročna teorija bo trdila, da se lahko nanašam na mačko ali mislim o njej samo, če sem v vzročni zvezi ali v vzročnem podatkovnem medsebojnem delovanju s predmeti pravkar omenjene vrste. Smotrnostni nauk trdi, da je moja zmožnost nanašanja na mačko proizvod dejstva (in je možna zgolj zato), ker je vrsta v svojem biološkem razvoju udejanila zmožnost misliti na mačke, ta zmožnost pa je za preživetje vrste koristna na podoben način kot zmožnost

izvajanja nekih drugih biolosko podkrepljenih vescin.

Vidimo lahko, da neki nauki poudarjajo vlogo zunanjega sveta, ko skušajo razložiti funkcije nanasanja in podobno. Takšne naturalistične teorije namreč predpostavljajo, da stvari, ki so pomembne (vzročnost, smotrnostni procesi) utemeljujejo funkcije nanasanja in podobno, ter da nimajo ničesar skupnega s fenomenologijo.

Takšno stališče povnanjenih teorij pa ni samo malce zavajajoče, temveč je zgreseno v svojem bistvu. Zakaj? Zato, ker nanašanje in druge podobne funkcije sploh niso možne na atomistični način, kot ga predpostavljajo povnanjene teorije. Mozne so le v primeru, če obstaja celotno med sabo prepleteno večrazsezno ozadje, ki omogoča nastop dejanjem nanasanja in miselne naperjenosti. Povnanjenezi se oklepajo atomizma ter iz svojih premisljanj izzenejo vsakršno ozadje in takovost. V tem pogledu se brez kakršnekoli fenomenologije obnašajo kot zombiji, in kot menimo, se tudi niso zmožni nanašati ali izvrševati kakršnihkoli dejanj miselne naperjenosti.

Holistični zorni kot fenomenološkega ozadja, ki ga doseže fenomenološko zvajanje, je pravo zdravilo proti tem naturalističnim povnanjenezem. Na pomemben del te naloge so že opozorili z zagovorom teze o fenomenologiji intencionalnosti in o intencionalnosti fenomenologije (Horgan and Tienson 2002, Potrč 2001). Teza FI&IF prične z opažanjem popolnoma zgrešenega atomističnega in locitvenega pristopa k fenomenologiji in intencionalnosti. Povnanjeni nauki obravnavajo fenomenologijo kot nekaj zgolj spremljajočega in popolnoma nebistvenega glede na intencionalna dejanja naperjenosti, kot je moja misel,

ki zadeva mačko. In podobno obravnavajo misli ter ostala intencionalna dejanja kot da slednja nimajo ničesar opraviti s fenomenologijo. Poleg tega pa obravnavajo fenomenološka izkustva kot da so ta brez intencionalnosti, recimo, kot prosto lebdeča in kot da bi bila brez kakršnekoli povezave z izkustvenim prostorom. V nasprotju s tem teza FI&IF obravnava fenomenologijo kot utemeljujoco za intencionalna dejanja, intencionalnost pa obravnava kot temeljno za fenomenološke zaznavne občutke.

Sam menim, da je teza FI&IF temeljnega pomena proti takšnim stališčem, kot je povnanjensko in naturalistično vzpodbujen atomistični pristop. Resnično zdravilo proti atomizmu, naturalizmu in povnanjenosti pa je pripoznanje utemeljujoco vloge fenomenologije kot bogatega ozadja sveta, izkustvenega sveta.

Namig je, da poudarek, ki je dan na zunanji svet, ne samo, da zmanjšuje vlogo fenomenologije, temveč, da v celoti odpravi izkustveni svet. Tako ga lahko ponovno vzpostavimo le, ce v popolnosti pripoznamo enakost mojega izkustvenega sveta s svetom možganov v kadi, pravzaprav s pripoznanjem tega, da se popolnoma dobro pocutim na mestu *tubiti-v-kadi*. Glede tega so povnanjeni pristopi docela in ne le malo v zmoti.

5. Poudarek na zunanjemu svetu je še zlasti samo-ovrgljiv, če ga prodaja okolniski pristop.

Teško je verjeti, da lahko nekateri ljudje, ki jim je svet pomemben, poleg tega prevzamejo povnanjen pristop k nanasanju, in da so zmožni prevzeti svet kot zunanji svet.

Takšno stališče je vpraslivo že zavoljo našega prejsnjega spoznanja, da

si svet lahko prisvojimo zgolj na način fenomenološke zvedbe, ob zavrnitvi naturalizma ter ob prepoznanju holističnega podpirajočega ozadja, lastnega fenomenologiji kot edini pravi možnosti za to, da obstaja svet in bit-v-svetu, da obstaja *tubit*, ki je na nek način privlacen in ozek tip.

Sam menim, da so okolnezi (ljudje, ki mislijo, da je svet pomemben), ki sprejemajo tudi povnanjenost, (mislijo tudi, da je svet zunanji svet), žrtve mocne utvare. O tem bom nekaj malega povedal v kratkem. V tem odstavku bom samo izjavil, da je, kot sledi iz našega doslejsnjega miselnega toka, stališče teh ljudi preprosto napačno. Ne zdrži preizkusa. To stališče je samo-ovrgljivo zaradi preprostega dejstva, da svet ni naturalističen in zato ne more biti zunanji svet.

Včasih fantje ekologisti poskušajo pritisniti na duha na ta način, da bi ta obsegal zunanji svet, kar je še posebej vprašljivo. Trdijo na primer, da »je vsak stari dobri PC, na katerem sem kdajkoli delal, del mojega duha« – to pa je *reductio ad absurdum* njihovega lastnega stališča.⁶ Najprej je preprosto neumno in prismojeno, da trdimo, kako so zunanji računalniki, mačke ali karkoli ze del mojega duha kot zunanje stvari. In le temu bi kdo kaj takšnega sploh trdil? Zato, da bi ohranil svoje povnanjene uvide, kot je ta, da je zunanji svet pomemben. Vendar je to preprosto vprašljivo, saj svet (kot filozofska ali psihološka kategorija, če želite) preprosto ne more biti zunanjen. Zakaj? Zato, ker potem ne bi vseboval fenomenologije, in glede na to se ne bi drzal skupaj in sploh ne bi bil več svet.

Kakšno olajšanje je pustiti te povnanjenjske uvide za sabo in z vsem srcem objeti *tubit*-v-kadi ter njen bogat fenomenološko ozki svet.

6. Preiskati velja vztrajanje utvare, ces da je potrebno zavrniti enakost mozgan v kadi (mojemu izkustvenemu svetu). Utvara ces da je zunanja dejanskost pomembna za svet, vztraja. Povnanjenski okolnezi verjetno razmišljajo približno takole: »Dobro. Verjamemo v holistični svet, ki je lasten ne le zgolj enemu organizmu, ampak vecim. Ker ti organizmi ves cas vplivajo en na drugega, mora biti ta medsebojni vpliv usmerjen na zunanji svet. Seveda, če je organizem z nečim v medsebojnem vplivu, potem mora to biti njemu zunanje – mar ne? Potemtakem moramo mi okolnezi sprejeti dejanskost zunanjega sveta.«

Na tak način povnanjeni okolnezi odpravijo izkustvo možganov v kadi, ta poteza pa je podvrzena utvari. Zakaj? Zato, ker je utvarno verjeti, kot smo že začeli ugotavljati, da povnanjene stvari utemeljujejo svet. Ravno nasprotno smo ugotovili, da fenomenologija zares utemeljuje samo možnost da obstaja svet, s svojo holistično in združujoco silo, s katero spaja izkustva. Svet, o katerem govorimo, je pravzaprav izkustveni svet.

---

⁶ To RAA lastnost ekologistične prisvojitve predmetov v zunanjem svetu kot je PC-jev, je izrazil Searle na konferenci o ozadju, katero omenjam v prvi opombi.

Ko povnanjeni okolnezi odpravijo utemeljajoco moznost enakosti MVK s prepoznanjem sveta, so zrtve mocne povnanjene utvare. Privzemajo namrec zdravorazumsko povnanjeno razumevanje sveta. Seveda bodo ljudje na tržnici gledali na svoje blago kot na zunanje, dobro obstoječe stvari. Vendar pa je narobe, če takšno povnanjeno predpostavko prenesemo na utemeljitev sveta, kot o njem premišljamo pri filozofskih raziskovanjih. Pametni ljudje so videli, da je zavrnitev naturalizma, nato pa privzetje fenomenološke zvedbe in ponovna vzpostava sveta iz fenomenološkega ozadja in izkustev edini pravi način. In prav zato je bistveno pripoznanje MVK enakosti mojega izkustvenega sveta, in dejansko njegove utemeljujoco vloge za *tubitno bit-v-svetu*.

Kako delujejo utvare? Hiter pogled na Mueller-Lyer ali na Brentanovo utvaro nam pokaže, da posameznik vztraja pod vplivom utvare celo potem, ko so mu stvari razložili: vi veste, da so črte v Mueller-Lyerjevi iluziji enake dolžine, vendar jih še naprej zaznavate kot da so različnih dolžin. Na podoben način lahko povnanjenim okolnezem dokazemo vprasljivo naravo njihovega dojetanja sveta kot zunanjega sveta, vendar bodo kljub temu vztrajali pri svoji neveri v utemeljajoco vlogo fenomenologije in enakosti možganov v kadi izkustvenemu svetu, ter za možnost tega sveta kot takega. Izkaže se, da sloni trdovratnost utvare na dvomljivi predpostavki, ces da je izkustveni svet zunanje utemeljen. Vendar pa je to lahko samo zombijev svet, zombiji pa pravzaprav nimajo izkustvenih svetov in pravzaprav tudi ne kakršnegakoli sveta.

Pomemben namig kaze v tole smer. Ljudje so nagnjeni k mišljenju, da ozki skeptični položaji ne morejo biti

upravičeni, in sicer zato, ker so notranji, ne pa zunanji. Vendar, ko se soocimo z resnico (kar pa zahteva nekaj miselnega napora) zmaga ozek cezsvetni položaj. (Henderson, Horgan in Potrč v tisku) Na podoben način se ljudje nagibajo k mišljenju, da je ozki položaj MVK neupravičen in zavrnjen kar zadeva njegov obstoj, saj je notranji. Vendar pa sta v nasprotju z njihovim mnenjem upravičenje in vsekakor tudi sam obstoj sveta zagotovljena zgolj na podlagi enakosti mojega izkustvenega sveta z izkustvenim svetom mojega MVK dvojnika. Utvara je (utemeljena zgolj na povnanjenjskih predsodkih), da je utvaren ozki položaj; prav nasprotno *je* ravno slednji upravičen.

Literatura

- F. Dretske, *Explaining Behavior*, MIT Press (1988).
- H. Dreyfus, *Being-in-the-World*, MIT Press (1991).
- J. Fodor, "Methodological Solipsism Considered as a Research Strategy in Cognitive Psychology", in *Representations*, MIT Press (1981).
- J.J. Gibson, *The Ecological Approach to Visual Perception*, Houghton-Mifflin (1979).
- J. Haugeland, *Artificial Intelligence: The Very Idea*, MIT Press (1985).
- M. Heidegger, *Sein und Zeit*, Max Niemeyer (1927).
- D. Henderson, T. Horgan and M. Potrč, "Transglobal Evidentialism-Reliabilism", forthcoming.
- T. Horgan and G. Graham, "Phenomenal Intentionality and Content Determinacy", forthcoming.
- T. Horgan and U. Kriegel, "Phenomenal Intentionality Meets the Extended Mind", forthcoming.
- T. Horgan and M. Potrč, "Abundant Truth in an Austere World", in P. Greenough and M. Lynch (eds.) *Truth and Realism*, Oxford (2006), 137-161.
- T. Horgan and M. Potrč, *Austere Realism: Contextual Semantics Meets Minimal Ontology*, MIT Press (2008).
- T. Horgan and M. Potrč, "Contextual Semantics and Particularist Normativity," in M. Lance, M. Potrč and V. Strahovnik (eds.), *Challenging Moral Particularism*, Routledge, forthcoming a.
- T. Horgan, M. Potrč and J. Tienson (eds.) *Origins: The Common Sources of the Analytic and Phenomenological Traditions*, Supplement, the Southern Journal of Philosophy (2001).
- T. Horgan and J. Tienson, *Connectionism and Philosophy of Psychology*, MIT Press (1996).
- T. Horgan and J. Tienson, "The Intentionality of Phenomenology and the Phenomenology of Intentionality," in D. Chalmers (ed.), *Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings*, Oxford U.P. (2002), 520-33.
- T. Horgan, J. Tienson, and G. Graham, "Phenomenal Intentionality and the Brain in a Vat," in R. Schantz (ed.), *The Externalist Challenge*, de Gruyter (2004), 297-317.
- T. Horgan and M. Timmons, "Morphological Rationalism and the Psychology of Moral Judgment", forthcoming.
- E. Husserl, *Ding und Raum*, Martinus Nijhoff (1973).
- R. Millikan, *Language, Thought and Other Biological Categories*, MIT Press (1984).
- M. Potrč, *Dinamična filozofija*, ZIFF (2004).
- M. Potrč, "From Chinese Room to Dasein in a Vat", in *Čarnijev zbornik*, ZIFF (1998), 459-67.
- M. Potrč, "Justification Having and Morphological Content," *Acta Analytica* 15 (2000), 151-173.
- M. Potrč, "Morphological Content" in Potrč, M. (ed.) *Connectionism and the Philosophy of Psychology*, *Acta Analytica* 22 (1999), 133-49.
- M. Potrč (ed.), *Connectionism and the Philosophy of Psychology*, *Acta Analytica* 22 (1999)
- M. Potrč, *Intentionality and Extension*, *Acta Analytica* (1989).
- M. Potrč, *Phenomenology and Cognitive Science*, Röhl (1993).
- M. Potrč, "Bobjectivist Monism. Repulsive Monism: One Dynamic BLOB and no Principles", in A. Bächli and K. Petrus (eds.) *Monism*, Ontos (2003), 125-55.
- M. Potrč, "Intentionality of Phenomenology in Brentano", in Horgan

T., Potrč, M. and Tienson, J. (eds.)
*Origins: The Common Sources of the
Analytic and Phenomenological
Traditions*, Supplement, the Southern
Journal of Philosophy (2001), 231-67.
M. Potrč, "Background and
Morphological Content", forthcoming a.
M. Potrč, "The World of Qualia", in
Wright, E. (ed.) *Qualia*, MIT Press,
forthcoming b.
M. Potrč, S. Sajama and V. Strahovnik,
"Skeptical Justification", forthcoming.
J. Searle, *Intentionality: An Essay in the
Philosophy of Mind*, Cambridge (1983).
J. Searle, *Minds, Brains and Science*,
Harvard U.P. (1984).